

Handlingsprogram for miljøarbeidet

Tiltaksdelen er bygget opp som en del av kommunens miljøstyringssystem etter ISO 14001 og kommunens ordinære plansystem (inkludert Balansert Målstyring (BMS)). Koplingen til kommuneplanens "fokusområde" og "hovedmål" framgår i klammen nedenfor. Tiltakene er videre gruppert nedover hhv under hvert av kommuneplanens delmål.

Kommuneplan 2007-2019

Fokusområde: "Lokalsamfunn"

Hovedmål: "Flotte naturressurser og nærmiljø utnyttes med høy miljøbevissthet"

I tråd med vedtak i kommunestyret 19.11.12 sak 109/12 Revidering av miljøutredning er de vesentlige miljøaspekter for Overhalla kommune: Naturmangfold (endret fra biologisk mangfold og har samme betydning), Innkjøp og avfall (endret fra avfall), Energi, og Klimagassutslipp.

Felles, relevant for alle delmål

Indikator	Måling/Tid		Ambisjon og tiltak	1	2	3	4	Ansvar	Status
At det foregår relevant samarbeid om prosesser og tiltak i Overhalla og Namdalen	Årlig evaluering	1	<p>Overhalla kommune skal aktivt ivareta sin samfunnsutviklerrolle i miljøarbeidet og være ambisiøs for å bidra til utvikling i offentlig og privat virksomhet i Overhalla og Namdalsregionen.</p> <p>Herunder å videreutvikle og bygge videre på det samarbeidet som er utviklet mellom Overhalla kommune og Skogmo Industripark (SI).</p> <p>Det skal vurderes om det vil være hensiktsmessig å etablere /initiere et formalisert klima- og miljønettverk i regionen der interesserte offentlige og private virksomheter kan inngå et partnerskap (formål og forpliktelser mv. i en slik ordning må defineres senere).</p> <p>Én ambisjon: I samarbeide med SI å identifisere / utvikle prosesser og tiltak / prosjekter i Namdalsperspektiv der offentlige og private aktører i regionen</p>	X	X	X	X	Ordfører/ rådmann	

			inkluderes og samhandler.						
At barn og unge involveres systematisk i planlegging og gjennomføring av tiltak	Årlig evaluering	2	Barn og unge skal involveres på en systematisk måte i planlegging og gjennomføring av tiltak i kommunens miljøarbeid.	X	X	X	X	Rådmannen/ rektorer/ styrere	
At markering av Earth Hour og Miljøuke er gjennomført	Årlig evaluering	3	Å markere Earth Hour hvert år for å bevisstgjøre kommunens ansatte og innbyggere mv. om klimautfordringene og miljøarbeidet. Som del av dette skal uka før Earth Hour, som er en lørdag hvert år, gjøres til en "Klima- og miljøuke" med planlagte aktiviteter for å involvere, engasjere og bevisstgjøre.	X	X	X	X	Rådmannen	

Delmål 3.1: Innbyggerne har god kunnskap om og glede av naturen gjennom aktiv bruk og god tilgjengelighet (miljøaspekt: Naturmangfold)

Indikator	Måling/Tid		Ambisjon og tiltak	1	2	3	4	Ansvar	Status
3.1.1 Antall besøk registrert i utvalgte turbøker	Opptelling i turbøker/årlig	1	Tiltak: a) Det lages en oversikt over hvem som har flest besøk på den enkelte turbok for hvert kalenderår b) Denne oversikten bekjentgjøres med oppslag eller lignende ved turboka	X	X	X	X	Kultursjefen	2007- 2015
3.1.2 At det er tilrettelagt for nærturer	Evaluering / årlig	2	Å tilrettelegge for / stimulere til nærturer i tilknytning til de ulike grender i Overhalla for å gjøre friluftslivet mer tilgjengelig i hverdagslivet og for å bidra til økt fysisk aktivitet hos folk flest (både sommer og vinter) (jf. DNTs satsing "Nærtur er hverdagens friluftsliv"). Søkes gjennomført som samarbeidsprosjekt med frivillige lag og organisasjoner og andre relevante samarbeidspartnere (NTFK, DNT mv.) Herunder: *Etablering /utbedring av turløyper . * Framføring av skiløyper dit folk bor (tilførselsløyper) *Gradering/ skilting og merking etter nasjonal standard	X	X	X	X	Kultursjefen/ frivillige/DNT	

			*Turbeskrivelse på nettet mm. Ambisjon om minst 5 nye merkede turer hvert år tom. 2019						
3.1.3 At tiltak er gjennomført	Evaluering / årlig	3	Det skal gjennomføres et konkret motivasjonstiltak for innbyggerne for fysisk aktivitet å la Aktiv Overhalla. Ambisjon: Ett motivasjonstiltak i året (også relevant for delmål /ambisjoner under klimagassutslipp/transport)	X	X	X	X	Kultursjefen	

Delmål 3.3: Inngrepsfrie områder og naturens produksjonsevne og artsriktighet bevares for fremtiden (miljøaspekt: Naturmangfold)

Indikator	Måling/Tid		Ambisjon og tiltak					Ansvar	Status
3.3.1 Avgang prosent av kommunens areal "inngrepsfrie" områder (Villmarkspregede områder >5 km fra tekniske inngrep)	Telling av areal/årlig	1	Null avgang villmarkspregede områder	X	X	X	X	Teknisk sjef og Miljøvern- og skogbruks-sjef	2008-2011: 0 2012: 1% (0,3 km ²) 2013: 0 2014: 0 2015: 0
3.3.2 Antall m ² dyrket og dyrkbar mark omregulert ved dispensasjon fra arealplan	Årlig telling antall m ²	2	Ambisjon: Nullvisjon Maksimalt 3000 m ²	X	X	X	X	Teknisk sjef	2011:10000 m ² 2012: 500m ² 2013: 6900m ² 2014: 2400m ² 2015: 1000m ²

Delmål : 3.4. I Overhalla skapes det lite avfall og avfallet utnyttes som ressurs. (Miljøaspekt: Innkjøp og avfall)

Indikator	Måling/Tid		Ambisjon og tiltak					Ansvar	Status
3.4.1 Tjenesteenheter i org.kartet sertifisert som miljøfyrtårn	Opptelling/ årlig	1	Alle tjenesteenheter skal være sertifisert eller dokumentere at det arbeides systematisk med miljøarbeidet i samråd med rådmannen.	X	X	X	X	Enhetsledere	Status 31.12.15 Alle enheter er sertifisert unntatt OBUS og Kultur og samfunn
3.4.2	Opptelling	2	Ambisjon: Å være blant de 3	X	X	X	X	Rådmannen	Status 31.12.15

Antall miljøfyrtårn pr. innbygger			beste kommuner i Norge <u>Tiltak:</u> Bl.a. å stimulere til bedriftsnettverk som metode.	X	X	X	X	Bedriftsledere i samarbeid med MNS Utvikling	Overhalla er nr. 7
3.4.3 Klimapåvirkning av MNAs innsamling og håndtering av avfall fra husholdninger	Årlig opptelling	3	<u>MNAs ambisjon:</u> <i>MNAs innsamling og behandling av avfall fra husholdninger skal være klimanøytral.</i> <u>Overhalla kommunes tiltak:</u> Å være aktiv medeier og samarbeidspartner. Aktuelle tema: *Kildesortering *Reduksjon av matavfall fra husholdninger, institusjoner, serveringssteder, butikker mv. *Kommunikasjon med innb. inkl. ta i bruk nye kommunikasjonsformer/-media. *Holdningsskapende arbeid	X	X	X	X	MNA Teknisk sjef/ Kommunens repr. i styrende organ	Registrert Klimapåvirkning jf. indikator i tonn CO2-ekvivalenter: 2009: 3190 2010: 1499 2012: 2394 2013: 1521 2014: 2208 2015: 2283
3.4.4 At det ikke finnes lovstridige villfyllinger	Fortløpende evaluering	4	Kommunen som forurensningsmyndighet skal arbeide aktivt for at villfyllinger/ulovlige søppelfyllinger blir ryddet.	X	X	X	X	Teknisk sjef	
3.4.5 At det er utarbeidet og implementert strategi/styringsdokumenter for innkjøp	Evaluering i 2015	5	Mer miljøvennlig innkjøp 1. Å være deltaker /aktiv bidragsyter i samarbeidsprosjektet Innovativ handling, bedre offentlige anskaffelser i Nord-Trøndelag 2. Det skal utarbeides innkjøpsstrategi/ styringsdokumenter for innkjøp, bestående av: <ul style="list-style-type: none"> • Innkjøpspolitikk • Innkjøpsstrategi m/handlingsplan • Innkjøpsveileder/-rutiner Overhalla skal herunder fremme <ul style="list-style-type: none"> • Samfunnsansvar / etisk handel • hensyn til livssyklus-kostnader, universell utforming og miljø • innovasjon • mindre avfall • mindre emballasje • mindre engangsmateriell • miljømerking • kortreist leveranse 	X	X	X	X	Rådmannen Rådmannen	Kommunestyret vedtok i møte 23.11.15 i K-sak 77/15. "Anskaffelsesstrategi for Overhalla kommune" og at dette legges til grunn for kommunens samlede utvikling i kommende periode. Det ble i vedtaket samtidig forutsatt at a) det skulle innarbeides retningslinjer mot sosial dumping i byggeprosjekter hvor Overhalla kommune er byggherre. b) Innkjøpsstrategien må reflektere at Overhalla er realfagskommune som fortrinn i samarbeidet mellom kommunen og næringslivet. c) Forslag til

			<ul style="list-style-type: none"> • økologiske produkter • mindre miljøgifter • digitale løsninger <p>3.Strategi/styringsdokumenter skal implementeres i organisasjonen. Som ledd i dette velges ut én konkret anskaffelse evt. entreprise som pilot.</p> <p>4. Kompetanseheving som ledd i implementering av strategi/styringsdokumenter. Bl.a. å ta initiativ til felles innkjøpskonferanse(r) for innkjøpere og leverandører i Namdalen.</p>	X	X	X	X	Rådmannen	innkjøpspolitikk utarbeides 1. halvår 2016
				X	X	X	X	Rådmannen	Dialogkonferanse offentlige anskaffelser med offentlige og private virksomheter i Midtre Namdal gjennomført i Overhalla 26.2.15.
Indikator	Måling/Tid		Ambisjon og tiltak	;	;	;	;	Ansvar	Status
3.4.6 Godkjent status som Fairtrade-kommune	Verifisering av status	6	Overhalla kommune skal være Fairtrade-kommune (et rammeverk å arbeide innenfor når det gjelder etisk forbruk).	X	X	X	X	Ordfører/ rådmann	Overhalla fikk status som Fairtradekommune i mai 2015
3.4.7 Medlemskap IEH	Verifisering av medlemskap	7	Overhalla kommune skal arbeide for å bli medlem i Initiativ for etisk handel (IEH). (formål med IEH er handel som fremmer menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter, utvikling og miljø.)	X	X	X	X	Ordfører/ rådmann	
3.4.8 At det er utviklet et verktøy	Evaluering	8	Det skal utvikles et verktøy for opplæring og bevisstgjøring av ansatte og eventuelt andre om virkningene av global oppvarming (illustrasjonsvideo 3D-animasjon e.l.). (Tiltaket søkes gjennomført som et samarbeidsprosjekt mellom Overhalla kommune, Olav Duun vgs., evt. andre).	X	X	X	X	Rådmannen	
3.4.9 Aktiviteter /tiltak der barn og unge er involvert når det gjelder forbruk og livsstil	Årlig evaluering	9	Involvere barn og unge når det gjelder forbruk og livsstil: *Å arrangere regional(e) miljøkonferans(er)på barns /ungdoms premisser * tema i undervisning skole/barnehage * systematisk bruk av bransjekrav Miljøfyrtårn (og av Grønt flagg for de enheter som også er det) * bidra til kopling ungdom - næringsliv med sikte på gjensidig læring/ bevisstgjøring om miljømessig forbruk og livsstil * å videreutvikle samarbeidet med MNA *å synliggjøre resultater av	X	X	X	X	Ordfører/ rådmannen/ rektorer/ styreere	

			iverksatte tiltak for ungene (f.eks. knyttet til avfallssortering, energiforbruk e.l.)						
3.4.10 Godkjent sertifikat	Verifisering av sertifikat	10	Overhalla storkjøkken skal fortsatt være DEBIO-godkjent (sertifiseringsordning for foredling/omsetning av økologiske produkter) Ambisjon 2016:40% av maten som lages ved kjøkkenet skal være økologisk. 2017: 50% Serveringsmerke i sølv (krav: 50% økologisk)	X	X	X	X	Kjøkkensjef	Overhalla storkjøkken er DEBIO godkjent pr oktober 2009 2010: 12 % 2011: 13-14 % 2012: 22 % 2013: 30% 2014: 35% 2015: 37%
3.4.11 Reduksjon av kommunal utskrift og kopiering	Årlig opptelling	11	Reduksjon med 90% innen år 2019 sammenlignet med 2014	X	X	X	X	Rådmannen	
3.4.12 Antall bedrifter sertifisert etter ISO 14001	Opptelling/årlig	12	Å konsolidere eller øke antall sertifikat ISO 14001 i Overhalla mv. Det skal gjennomføres en erfarings-/startkonferanse Overhalla i 2016. Målgruppe er sertifiserte ISO 14001-bedrifter og potensielle nye ISO-bedrifter (planlegges som et samarbeidsprosjekt mellom kommunen, Skogmo Industripark og MNS Utvikling).	X	X	X	X	Skogmo industripark/ Industribedrift er/ Overhalla kommune/ MNS Utvikling	Antallet sertifikat ISO 14001 er uendret i 2015. Følgende bedrifter er sertifisert pr. 31.12.15: MNA Overhallakommune OverhallaBetongbygg Overhalla Industrier Grannes VVS Siktedukfabrikken NAMAS Vekst Miljøutvikling AS Flasnes Transport AS Hurre (har redusert sin virksomhet i Namsos)
3.4.13 At det foreligger et enkelt system/ retningslinje (skriftlig)	Evaluering i 2015	13	Å bidra til at det systematisk med visse intervaller / etter behov blir gjennomført metallinnsamlingsaksjoner i landbruket. Herunder å lage et enkelt system/ retningslinje for dette (som et samarbeidstiltak mellom landbruks-organisasjoner, avfallsselskapet, MNS Miljø og landbruk/ Overhalla kommune)	X	X	X	X	MNS Miljø og landbruk/Overhalla kommune/ MNA/ Landbruksorganisasjoner	

Delmål 3.5: I Overhalla er det lavt energiforbruk og høy grad av fornybare energikilder.

Indikator	Måling/Tid	Ambisjon og tiltak	)	)	)	)	Ansvar	Status
			)	)	)	)		

<p>3.5.1 Fokusbygg (utvalgte kommunale bygg jf. egen tabell):</p> <p>Energiforbruk pr m² pr tjenesteenhet i organisasjonskartet.</p> <p><i>Energiforbruk betyr her "eksternt tilført energi" dvs. all energi som må tilføres bygget for å dekke totalt netto energibehov.</i></p>		<p>Ambisjon 2017 Fokusbygg: Innsparingsmål 20 % sammenlignet med 2012 (daggradskorrigert)</p> <p>Kommunale bygg er energimerket unntatt Gimle som skal energimerkes 2014.</p> <p>Det forutsettes scoreforbedring på energimerkeskalaene for det enkelte bygg jf. nedenstående tabeller.</p>			X	Rådmannen/Teknisk sjef	2012-2015	
		<p>Konkrete tiltak for ENØK og overgang til fornybar energi skal innarbeides i Hovedplan for kommunal bygningsmasse, som rulleres årlig i tilknytning til årsbudsjett/økonomiplan.</p>	X	X	X	X	Teknisk sjef	

Fokusbygg		Status p.t.:		Målsetting:		Innen:
		Energi karakter	Oppvarming	Energi Karakter	Oppvarming	
1	Adm.bygget	E	5/Rød	D	3/Gul	2016
2	Helsesenteret	D	5/Rød	C	3/Gul	2016
3	Hunn skole	F	3/Gul	D	2/Lys grønn	2017
4	Moamarka bhg	E	4/Oransje	D	2/Lys grønn	2016
5	OBUS	D	5/Rød	D	3/Gul	2016
6	OBUS barnesk	Ikke merket	5/Rød	A	2/Lys grønn	2015
7	Skage barnehage	D	5/Rød	A	1/Mørk grønn	2017
8	Trollstua bhg	E	5/Rød	C	Gul	2018
9	Ranemsletta bhg	A	2/Lys grø	A	2/Lys grønn	
10	Gimle	Energimerkes i 2014				

Energikarakter: Skala fra A til G.

Oppvarmingskarakter: 5-trinns skala fra grønn (1) til rød (5).

Gimle energimerkes når bygging OBUS er avklart

Forklaring oppvarmingskarakter (mer om energimerking står på NVEs hjemmeside):

Oppvarmingskarakteren bestemmes ut i fra andelen av det totale oppvarmingsbehovet som dekkes av strøm og/eller fossile energivarer. Andelen el og fossilt må ligge under følgende verdier for å oppnå de ulike fargekarakterene:

Oppvarmingskarakter (etter farger)				
30,0 %	47,5 %	65,0 %	82,5 %	100,0 %

Oppvarmingskarakteren tar utgangspunkt i det beregnede energibehovet til oppvarming av rom og tappevann, og andelen det er naturlig at de enkelte systemene kan dekke. F.eks. tas det for gitt at fjernvarme kan dekke nær hele oppvarmingsbehovet.

Forklaring energikarakterskala:

Type /karakter	Levert energi pr m2 oppvarmet BRA (kWh/m2)							
	A	B	C	D	E	F	G	
Barnehager	90	135	180	228	276	414	Ingen grense	
Kontorbygg	84	126	168	215	263	395	Ingen grense	
Skolebygg	79	118	158	208	259	389	Ingen grense	
Sykehjem	136	203	271	328	384	576	Ingen grense	
Idrettsbygg	109	164	218	272	325	488	Ingen grense	
A = oppvarmet del av BRA [m2]			Øvre grense for karakter C er basert på nivå for TEK 2007. For boliger er denne tilpasset NS 3031:2007 / A1:2010.					

Indikator	Måling/Tid		Ambisjon og tiltak					Ansvaret	Status
Fortsettelse 3.5.1 kommunens egen bygningsmasse, fokusbygg	Når det bygges	1	Overhalla kommune skal til enhver tid ligge foran teknisk forskrift (eks. passivhus, nullenergihus m.v.) For tiden: Kommunale nybygg skal være passivhus eller nullenergihus.	X	X	X	X	Leder plan- og byggekomite/rådmann/teknisk sjef	Ny barneskole OBUS åpnet høsten 2015, energikarakter A og passivhus standard. Ny Skage barnehage får energikarakter A og blir tilnærmet nullenergibygg, planlagt ferdig juli 2017
	Når bygg rehabiliteres etc.	2	Rehabilitering etc. av eksisterende kommunale bygg skal skje i tråd med tabeller /ambisjoner ovenfor. Tiltak vurderes og gjennomføres fortløpende ved rehabilitering av hele/deler av bygg når det er hensiktsmessig (livssyklusvurdering). Herunder vurderes behovsstyrt og lavenergi <ul style="list-style-type: none"> • Belysning • Oppvarming • Ventilasjon 	X	X	X	X	Teknisk sjef	Nytt varmeanlegg / ENØK-tiltak Hunn skole ferdig 2015 (pellets). Ny vurdering av oppvarmingskarakter og energikarakter for Hunn skole vil skje i forbindelse med forestående byggteknisk gjennomgang se pkt. 3.5.3.3 Rehabilitering av omsorgsbolig Hildremsveien 10 til passivhusstandard - samarbeidsprosjekt , planlagt ferdig juli 2016.
	Evalueres kontinuerlig	3	Optimalisere energiledelse og energistyring ved SD/EOS-anlegg, inkludert utarbeidelse og bruk av rutiner. Herunder årlig kompetanseutvikling /-tiltak for driftspersonell	X	X	X	X	Teknisk sjef	Sentral Driftskontroll (SD)-anlegg og Energioppfølgings system (EOS) montert.

		4	Mobilisere/ involvere brukere av kommunale bygg *kompetanseutvikling herunder kunnskap om årsaks-virkningsforhold *å videreutvikle samhandling ved bruk og drift av bygg * synliggjøring av måleresultater/virkninger	X	X	X	X	Teknisk sjef/ enhetsledere	
		5	Å utøve kommunens samfunnsutviklerrolle i forbindelse med innkjøp / rehabilitering av kommunal bygningsmasse. Herunder stimulere næringsliv til å lage mer energi-/miljøvennlige bygg. Aktuelle tiltak: * Å gjennomføre et samarbeidsprosjekt for rehabilitering av ett utvalgt eksisterende kommunalt bygg (mulig pilot-/forsknings-/utviklingsprosjekt). Vedkommende bygg identifiseres senest innen 2015 *Å gjennomføre et pilotprosjekt med nullenergibygg (mulig forsknings-/utviklingsprosjekt)	X	X	X	X	Rådmannen/ teknisk sjef	Rehabiliteringen av Hildremsveien 10 er et samarbeidsprosjekt mellom Overhalla kommune, Olav Duun VGS, Husbanken, Sintef Byggforsk, Opplæringskontor et for byggfag i Namdalen m.fl..
		6	Ved anskaffelse av elektrisk utstyr i Overhalla kommune skal de beste standarder etter relevant merkeordning for produktet velges	X	X	X	X	Alle som gjør innkjøp	
Indikator	Måling/Tid		Ambisjon og tiltak	))))))	))))))	))))))	))))))	Ansvar	Status
3.5.2 Samlet stasjonært energiforbruk i Overhalla utenom kommunale fokusbygg	Årlig opptelling fra område-konsesjonær (NTE)		Ambisjon: 5 % lavere energiforbruk i 2017 enn i 2012. (daggradskorrigert)				X		Årsrapport (se delmål 3.5. indikator 3.5.2)
		1	Prosjektidé som skal utredes / iverksettes: Å initiere og bidra til et ENØK-prosjekt med 50 boligeiere som pilotprosjekt / bl.a. med enkel ENØK-analyse (samme modell som i tidligere samarbeidsprosjekt med butikker).		X	X	X	Rådmannen / MNS Utvikling / Enova	
		2	Kommunen skal som ledd i samfunnsutviklerrollen være pådriver/samarbeidspartner overfor bank-/finansnæringen for å stimulere til miljøvennlig boligbygging (bankrentebetingelser, veiledning mv.)	X	X	X	X	Ordfører/ rådmann	Det er p.t. inngått relevant avtale mellom Overhalla kommune og Sparebank 1 SMN for dette.
	Ved etablering	3	Det skal arbeides systematisk	X	X	X	X	Teknisk sjef	Ved siste

	og rehabilitering etc. av anlegg		med ENØK i forhold til utendørs belysning: <u>Det skal generelt tilstrebtes behovsstyring og lavenergi</u> Eksisterende kommunale anlegg skal gjennomgås. *Nyanlegg utendørs belysning skal være lavenergi/LED (gatelys, plasser etc.). * Ved rehabilitering/utskifting av eksisterende anlegg og lyspunkt skal lavenergi/LED anvendes * Der kommunen yter støtte (lysløyper/ idrettsanlegg etc.) skal det oppfordres til lavenergi/LED ved rehabilitering/utskifting						gatelysprosjekter Skogmo (opp til Overhalla Betongbygg) 2014 og Skage opp til Hunnaåsen 2013 er brukt LED lys. Kommunalt tilskudd til skifte til LED privat boligfelt Meosen i 2015 (50% av kostnad / ca. kr. 17.000) Det vurderes fortløpende utskifting av eksisterende og som neste prosjekt blir gatelysene hele Skageåsveien skiftet til LED i sammenheng med ny Skage barnehage.
		4	Det skal arbeides systematisk med ENØK / energigjenvinning i forbindelse med planlegging/drift/vedlikehold av kommunens vannverk /vannledningsnett og avløp / rensanlegg. Steg 1: Det skal utarbeides en mulighetsstudie for reduksjon av energiforbruket (herunder statusoversikt over hvor hen forbruket fordeler seg)	X	X	X	X	Teknisk sjef	Steg 1: Gjennomført pr. 31.12.15. Det blir framlagt politisk sak med rapport / konklusjoner / forslag i 2016.
		5	Skoler og barnehager skal arbeide planmessig med energispørsmål/ENØK som del av undervisning/ undervisningsplaner / miljøfyrårn /grønt flagg.	X	X	X	X	Rektorer og styrene	
		6	Det skal være rutine å ta opp energispørsmål i plan- og byggesaker og gis relevant informasjon og veiledning til søkere/ utbyggere herunder ved forhåndskonferanse mv.	X	X	X	X	Teknisk sjef	
		7	a)Når kommunen leier ut eller selger eiendom skal det settes føringer / krav med hensyn til energiløsninger. b)Tilskuddsordning pr. kommunal boligtomt ved oppfylt passivhusstandard eller bedre (tilskuddsordning må videreutvikles)	X	X	X	X	Rådmannen/ teknisk sjef	Tilskudd pt.kr. 50.000,- pr tomt
		8	Det skal stimuleres til ENØK i jordbruket. Aktuelle tiltak:	X	X	X	X	MNS Miljø- og landbruk i samarbeid	Det er i budsjett Vedtak årsbudsjett 2016:

		<p>*Å bidra til et Pilotanlegg i Overhalla med gjenvinning av ventilasjonsluft i kyllingfjøs som et samarbeidsprosjekt for å ta i bruk og spre ny teknologi.</p> <p>* Å stimulere til tiltak for varmegjenvinning fra melktank. Samarbeidsprosjekt med TINE(?)</p>					med landbruks-organisasjoner	<p>“Tilskuddsramme avsatt til oppfylning av målene vedrørende ENØK-tiltak i kyllingfjøs, omdisponeres til tilskuddsordning for utarbeidelse av driftsplaner i landbruket for veivalg på egen gård. Landbrukskontoret får ansvaret for utarbeidelse av tildelingskriterier.</p> <p>(Kr 100.000,- pr år jf. Økonomiplan 2016-19)”</p>
		9 Kommunale bygg utenom fokusbygg: Det skal utredes / iverksettes ENØK-tiltak der hensiktsmessig	X	X	X	X	Teknisk sjef	
Indikator	Måling/Tid	Ambisjon og tiltak	}	}	}	}	Ansvar	Status
		Gradvis å få utfaset olje og el som hovedenergikilde i bygg i Overhalla.						
3.5.3 Kommunale fokusbygg: Oppvarmingskarakter	Registrere grad av måloppnåelse når ny oppvarmingskarakter skal være oppnådd	Det vises for kommunale fokusbygg til tabeller med mål /ambisjoner ad oppvaringskarakter ovenfor.						Se årsmelding pkt. 3.5.3
		1 Kommunale nybygg bør oppfylle beste oppvarmingskarakter, Mørk grønn. (gjelder der kravspesifikasjon lages etter at denne planen er blitt vedtatt)	X	X	X	X	Leder plan- og byggekomite/ rådmann/ teknisk sjef	<p>Ny barneskole OBUS oppvarmingskarakter: Mørkegrønn (ferdig 2015)</p> <p>Ny Skage barnehage får oppvarmingskarakter: Mørkegrønn (ferdig 2017)</p>
		2 Eksisterende oljekjeler i kommunale bygg skal erstattes med andre supplerende / fornybare energikilder så snart det er hensiktsmessig	X	X	X	X		

		3	Valg av energikilder/-systemer for fornybar energi skal skje ut fra en konkret vurdering i forbindelse med hvert enkelt nybygg- og rehabiliteringsprosjekt mv. og herunder på grunnlag av Enovas til enhver tid gjeldende støtteprogram..	X	X	X	X	Leder plan- og byggekomite/ rådmann/ teknisk sjef	Nytt varmeanlegg Hunn skole dimensjonert også for oppvarming av ny hall.
3.5.4 Forekomst av oljekjeler i Overhalla	Opptelling på et senere angitt tidspunkt	4	Kommunen skal stimulere til utskifting av alle oljekjeler i bruk i Overhalla til fornybar energi.	X	X	X	X	Rådmannen	
		5	Kommunen skal jobbe aktivt for å tilrettelegge for lokal energiproduksjon når dette er miljøvennlig	X	X	X	X	Ordfører/ rådmann	
			Se generelt ellers tiltak under delmål 3.4 (avfall) som også er relevant for delmålet om energi						

Delmål 3.6: I Overhalla er det lave klimautslipp og høy grad av CO2-binding.

(Omfatter ikke deponi som er behandlet under delmål 3.4. (avfall))

Indikator	Måling/Tid	Ambisjon og tiltak					Ansvar	Status
Transport 3.6.1 Mengde klimagassutslipp fra veitrafikk.	Statistikk SSB/årlig (SSB har for tiden stanset å utgi statistikk på kommunenivå. Målinger avventes til det foreligger adekvat statistikk)	Ambisjon transport: Klimautslipp fra transport skal reduseres vesentlig innen 2020 (ambisjon fastsettes nærmere når det foreligger sikrere målemetoder/ statistikk). Se ellers egne ambisjoner for relevante tiltak nedenfor.						
		1 Overhalla kommune skal prioritere videre utbygging av gang- og sykkelveier. Prioritert rekkefølge: <ul style="list-style-type: none"> Ad fylkesveinettet Overhalla - Namsos: <ol style="list-style-type: none"> Barlia-korsen - Øysvoll-korsen Øysvoll-korsen - Skage Skage – Namsos Soner rundt skolene med gang- og sykkelvei (4 km). Øvrig veinett: Ranem bru gis høy prioritet. Som ledd i satsingen på gang- og	X	X	X	X	Ordfører/ rådmann/ teknisk sjef	Steg 1 er Fullført Kommunestyret vedtok i møte 7.9.15 K-sak 48/15 Sykkelstrategi og gang-/sykkelveg Overhalla - Namsos – oppstart planarbeid og finansiering av

			sykkelvei skal kommunen i 2014 ta initiativ til et forprosjekt for å få utredet/planlagt gang- og sykkelvei Overhalla-Namsos. Dette søkes gjennomført som et samarbeidsprosjekt mellom kommuner, statens vegvesen m.fl. Herunder skal det så snart som mulig utarbeides nødvendige reguleringsplaner for de prioriterte strekninger.	X					Teknisk sjef	forprosjekt: “ Det utarbeides et forprosjekt for tiltaket: Gang- og sykkelveg mellom Overhalla – Namsos. Forprosjektet framlegges kommunestyret før en eventuell detaljplanlegging starter. Forprosjektet utarbeides innenfor en ramme på kr. 300 000 inkl. mva.”
		2	Overhalla kommune skal vektlegge fortsatt fortettet utbyggingsstrategi i sentrumsnære områder med maksimal arealutnyttelse (jf. arealplankart). *Regulering med høyere bygg eventuelt 4 etasjer skal vurderes i sentrumsområder.	X	X	X	X		Rådmannen/ teknisk sjef	
		3	Framtidige boligområder bør lokaliseres dit det finnes gang- og sykkelvei på det tilstøtende fylkesveinettet.	X	X	X	X		Teknisk sjef	
Indikator	Måling/Tid		Ambisjon og tiltak	)))	)))	)))	)))		Ansvar	Status
3.6.2 Antall påstigende busspassasjerer i Overhalla til Namsos	Statistikk transportør/årlig		100 % økning i 2019 sammenlignet med 2013	X	X	X	X			
		4	Overhalla kommune skal ta initiativ til et innovativt helhetlig samarbeidsprosjekt for å styrke kollektivtrafikken særlig knyttet til pendlertrafikken mellom Overhalla og Namsos som et FOU-prosjekt med overføringsverdi til andre regioner. (mulig partnerskap mellom NTFK, Overhalla kommune, Namsos kommune, Statens vegvesen, transportør m.fl.) Herunder: * å få etablert ”bybuss” som omfatter Namsos og Overhalla, med flere og hyppigere avganger og faste intervall morgen og ettermiddag * tilrettelegging av helhetlig service	X	X	X	X		Ordfører/ Rådmann	

			/infrastruktur, funksjonelle leskur, parkering bil/sykkel, lademulighet, opplegg for ruteinfo, betalingsløsninger, universell utforming, serviceløsninger i bussen mv. *å rekruttere en forbildegruppe på 50 pendlere til å bruke buss med spesiell stimuli /sentrale midler over en periode * helhetlig satsing på markedsføring av tilbudet						
3.6.3 Antall elbiler i Overhalla	Statistikk SSB/årlig		Totalt 100 elbiler i Overhalla innen 2017						
		5	Tiltak: <u>Ladeinfrastruktur og tilrettelegging for ladbare biler</u> *Bidra til etablering av hurtigladerstasjon i Overhalla *Tilrettelegging for lading og el-bilparkering ved større kommunale arbeidsplasser / besøksbygg *Å stimulere til tilrettelegging for lading og el-bilparkering i nærheten ved parkeringsbehov i sentrum etc. *Å oppfordre forslagsstiller til reguleringsplaner om å legge fram strøm til parkeringsplasser i følgende omfang: a)bolig med felles parkeringsanlegg: 1 pr. boenhet b)parkering for ansatte: min 25% av parkeringsplassene c)næring/besøksbygg: min 15% av parkeringsplassene	X	X	X	X	Rådmanne n/ Teknisk sjef	Overhalla kommune har etablert en tilskuddsordning der det gis tilskudd til virksomheter for å sette opp ladepunkt for offentlig bruk (inntil kr. 25.000,- og maks 50% av total-kostnad). Pr. juni 2016 er 5 fleksiladestasjoner etablert som følge av ordningen.
			Kommunale elbiler, se nedenfor						
Indikator	Måling/Tid		Ambisjon og tiltak	)	)	)	)	Ansvar	Status
				)	)	)	)		
				)	)	)	)		
				)	)	)	)		
3.6.4 Samlet CO2utslipp fra den kommunale bilparken	Måling/årlig Totalt antall kilometer multiplisert med gjennomsnittlig CO2 utslipp pr. km for den kommunale bilparken	6	Reduksjon med 50% innen 2017 a)Revidere og fokus på å få implementert Grønne reiser – retningslinjer for Overhalla kommunes reisevirksomhet. b) Miljøvennlige biler ved kjøp/leie/leasing – elbiler når dette er hensiktsmessig. *80% elbil innen 2017 *100% elbil innen 2020	X	X	X	X	Rådmanne n	Status 31.12.2015: 40% av den kommunale bilparken er el., totalt 6 elbiler (utrykningskjøretøy ikke medregnet)
				X	X	X	X	Rådmanne n	
Indikator	Måling/Tid		Ambisjon og tiltak	)	)	)	)	Ansvar	Status
				)	)	)	)		
				)	)	)	)		
				)	)	)	)		
		7	Stimulere til samkjøring/kameratkjøring. <ul style="list-style-type: none"> • Lenke til haiketorget på hjemmesiden • Bruke sosiale medier som verktøy Jf. også kommunens reisepolicy	X	X	X	X	Alle folkevalgte og ansatte	

			pkt. 6 og 7.						
		8	<p>Overhalla skal bli sykkelkommune nr. 1 i Namdalen.</p> <p>Tiltaket søkes gjennomført som samarbeidsprosjekt mellom kommunen, frivillige lag og organisasjoner og andre relevante arbeidsgivere og samarbeidspartnere</p> <p><u>Herunder:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> * Å gjennomføre en aksjon “å gå eller sykle til og fra jobb” * Å tilrettelegge med sykkelstativer der det er hensiktsmessig * Å tilrettelegge med garderobe/dusj på jobb * Å gjennomføre en aksjon for “å sykle eller gå til og fra skole og fritidsaktiviteter” * Å stimulere til el-sykkel <p><u>Herunder å sponse el-sykkel for kommunens innbyggere med 20% og maks kr 3.000,- pr. sykkel innenfor en ramme på kr 50.000,- pr år i perioden 2015-2017</u></p> <ul style="list-style-type: none"> * Å merke /skilte utvalgte sykkelruter i kommunen og å markedsføre disse <p>Jf. ellers tiltak 1 om å prioritere utbygging av gang- og sykkelveier</p>	X	X	X	X	Rådmann/ Kultursjefen / idrettslag	<p>Tilskuddordning for kjøp av el-sykkel iverksatt 2015 (tilskudd 20% av pris og maks kr 3.000,- pr. sykkel innenfor en ramme på kr 50.000,- pr år i perioden 2015-2017.)</p> <p>Sykelstrategi for Overhalla kommune 2015-2020 vedtatt av kommunestyret 21.12.2015 PS 102/15 “Vind i håret - sykkelstrategi Overhalla kommune 2015-2020”</p>

Indikator	Måling/Tid		Ambisjon og tiltak					Ansvar	Status
3.6.5 Mengde klimagassutslipp fra landbruk.	Statistikk SSB/årlig (SSB har for tiden sluttet å utgi statistikk på kommunenivå. Måling avventes til det foreligger adekvat statistikk)		Ambisjon: Klimautslipp fra landbruk skal reduseres vesentlig innen 2020 (ambisjon fastsettes nærmere når det foreligger sikrere målemetoder/ statistikk). Se ellers egne ambisjoner for relevante tiltak nedenfor.						
		1	<p>Å stimulere til tilstrekkelig forekomst og utnyttelse av lagerkapasitet for husdyrgjødsel (lagerkapasitet er en økende utfordring i næringen i og med økende produksjon pr. enhet).</p> <p>Steg 1: Å stimulere til kartlegging av behov/ledig kapasitet og til samhandling for å øke utnyttelsesgraden</p> <p>Steg 2: Å utrede behov for nye felles naturgjødselslager.</p> <p>Steg 3: Vurdere kommunalt tilskudd til eventuelt nye felles naturgjødselslager.</p>	X				MNS Miljø og landbruk/landbruk sorganisasjoner	<p>Undersøkelser har avdekket:</p> <ul style="list-style-type: none"> *Kjellere som ikke har vært i bruk kan ha fått frostska- *Bønder med liten kapasitet har avtaler om bruk av overkapasitet på gårder med drift *Jordleieavtaler kan også

									inneholde avtale om bruk av gjødsellager
		2	<p>Å stimulere til bedre grøfting av dyrkamark (svak drenering /jordstruktur /større maskiner/jordpakking bidrar til økt utslipp og dårligere avlinger) <u>Tiltak:</u> *Rådgivning/kunnskapsbygging *Å være pådriver overfor staten for statlig tilskudd *Å utrede mulighet for lokal tilskuddsordning</p>	X	X			MNS Miljø og landbruk/ Landbruksorganisasjoner	Lokal prioritering av SMIL-midler /arbeidstid ved MNS Miljø og landbruk har bidratt til økt fokus og gjennomføring av en rekke hydro-tekniske anlegg i næringen med godt resultat
		3	<p>Å stimulere til et utviklingstiltak som bidrar til at gårdbrukere på en enklere måte og med mindre transport kan skaffe seg nødvendig dyrefor (jordformidlingsordning / jordbank etc.).</p>	X	X	X	X	Ordfører/rådmann	Prosjekt med kartlegging av potensiale foreligger: http://namdal.nlr.no/media/riing/1232/Sluttrapport%20.pdf NLR arbeider med søknad om midler til prosjekt med jordformidlingsordning . Prosjektsøknad sommer/høst 2016.
		4	<p>Å stimulere til ØKO-kjøring i landbruket (ØKO-kjørekurs etc.).</p>	X	X	X	X	MNS miljø og landbruk og landbruksorganisasjoner	Det planlegges kurs i energieffektiv traktorkjøring i 2016
		5	<p>Være klar til å ta i bruk husdyrgjødsel til bioenergiproduksjon når teknologien på området er utviklet optimalt.</p>	X	X	X	X	MNS Miljø og landbruk i samarbeid med landbruksorganisasjoner/gårdereiere.	
		6	<p>Stimulere til produksjon av økologiske landbruksprodukter som markedet etterspør.</p>	X	X	X	X	MNS M&L i samarbeid med NLR	
Indikator	Måling/Tid		Ambisjon og tiltak	)))))	)))))	)))))	)))))	Ansvar	Status

3.6.6 Aktivitetsnivå når det gjelder skogkultur og tynning	Overslag/telling fra miljø- og landbruks- forvaltningen i MNR/årlig		Ambisjon: Skogens potensial til CO2-binding skal utnyttes (innenfor forsvarlige rammer bl.a. knyttet til naturmangfold og uberørt natur).							Aktivitetsdata 2000-2015.
		7	Å bidra aktivt til “Skogpårdriverprosjektet i Namdal” Et aktivitetspårdrivernetverk for skognettverket i Namdalen Herunder å bidra til at prosjektet vektlegger skogkultur/ungskogpleie	X	X			Ordfører MNS Miljø og landbruk	Overhalla kommune deltar i prosjektet	
		8	1. Å ta initiativ til et samarbeidsprosjekt for rydding langs veier, åkerkanter mv. i vårt distrikt og utnyttelse av det som blir ryddet, med flere synergieffekter: bioenergiutnyttelse/ reiseliv/ turisme/ mer sollys til åkerland og økt matproduksjon/ estetikk/ åpne synsfelt, trafiksikkerhet mm. Samarbeidsprosjekt MNS Miljø og landbruk/Overhalla kommune/landbruksorganisasjoner/ produsenter av biomateriale til energiproduksjon, regionale myndigheter inkl. Statens vegvesen m.fl. 2. Å stimulere til mest mulig lokal energiproduksjon/-utnyttelse av det biomateriale som ryddes	X	X			Ordfører/ rådmann/ MNS Miljø og landbruk		
		9	Å utrede mulighetene for å stimulere til økt plantetall i plantefeltene / fortetting herunder mulig lokal støtteordning.	X	X	X	X	MNS Miljø og landbruk		
		10	Overhalla kommune deltar i skoleskogdager (Kvatningen)	X	X	X	X	Rådmann en/ MNS Miljø og landbruk	Skolene deltar (5. klasstrinn)	
		11	Se ellers relevante tiltak innenfor landbruket under andre delmål i planen (avfall og energi) og under klimagassutslipp transport							
Indikator	Måling/Tid		Ambisjon og tiltak	))))	))))	))))	))))	Ansvar	Status	
			Det vises ellers til Strategisk plan for miljø- og landbruksforvaltningen MNS, revidert i 2014.	X	X	X	X	MNS Miljø og landbruk		